UNM

Linearni sistemi

NORME: $\|A\|_1 = \max_{j \in \{1...n\}} \left(\sum_{i=1}^n |a_{ij}|\right) =$ največji stolpec, $\|A\|_{\infty} = \|A^{\mathsf{T}}\|_1 =$ največja vrstica $\|A\|_2 = \sigma_1 = \sqrt{\lambda_{max}(A^{\mathsf{H}}A)} =$ največja singularna vrednost, $\|A\|_F = \sqrt{\sum_{ij} a_{ij}^2} =$ gledamo kot vektor Operatorska norma: $\|A\| = \max_{x \neq 0} \frac{\|Ax\|}{\|x\|}$. Neenakosti: $\lambda \leq \|A\|$. $\|Ax\| \leq \|A\| \|x\|$.

$$\frac{1}{\sqrt{n}} \|A\|_{F} \le \|A\|_{2} \le \|A\|_{F}$$

$$\frac{1}{\sqrt{n}} \|A\|_{1} \le \|A\|_{2} \le \sqrt{n} \|A\|_{1}$$

$$\frac{1}{\sqrt{n}} \|A\|_{\infty} \le \|A\|_{2} \le \sqrt{n} \|A\|_{\infty}$$

$$N_{\infty}(A) \le \|A\|_{2} \le nN_{\infty}(A)$$

$$\le \|A\|_{2} \le \sqrt{\|A\|_{1} \|A\|_{\infty}}$$

$$\|a_{i}\|_{2}, \|\alpha_{i}\|_{2} \le \|A\|_{2}$$

Rešujemo sistem Ax = b. Za napako x velja ocena:

$$\frac{\|\Delta x\|}{\|x\|} \le \frac{\kappa(A)}{1 - \kappa(A) \frac{\|\Delta A\|}{\|A\|}} \left(\frac{\|\Delta A\|}{\|A\|} + \frac{\|\Delta b\|}{\|b\|} \right)$$

Količina $\kappa(A)$ se imenuje občutljivost matrike. $\kappa(A) = ||A|| ||A^{-1}||$. Velja $\kappa_2(A) = \frac{\sigma_1(A)}{\sigma_n(A)} \ge 1$.

LU RAZCEP s kompletnim pivotiranjem: matriko A zapišemo kot PAQ = UL, L sp. trikotna z 1 na diagnoali in U zg. trikotna, ter P,Q permutacijski matriki stolpcev in vrstic. Algoritem:

```
 Q = I, P = I \\ for j = 1 to n: \\ r, q taka, da a_rq največji v podmatriki A(j+1:n) \\ zamenjaj vrstici r in j v A, L, P // za delno pivotiranje \\ zamenjaj stolpca q in j v A, L, Q // za kompletno pivotiranje \\ for i = j+1 to n: \\ l_ij = a_ij / a_jj \\ for k = j+1 to n: \\ a_ik = a_ik - l_ij * a_jk \\
```

Postopek na roke:

- 1. * Če delamo pivotiranje zamenjamo primerne vrstice in stolpce v A, P, Q, da je a_{00} največji.
- 2. Prvi stolpec delimo z $a_{00},$ razen $a_{00},$ ki ga pustimo na miru.
- 3. Za vsak element v podmatriki A(2:n,2:n): $a_{ij} = a_{ij} a_{i1} \cdot a_{1j}$ (odštejemo produkt \leftarrow in \uparrow).
- 4. Ponovimo postopek na matriki A(2:n,2:n).

Delno pivotiranje uporablja samo matriko P, za LU razcep brez pivotiranja pa preskočimo 1.

Skalarni produkt potrebuje 2n operacij. Reševanje s premimi substitucijami potrebuje n^2 , z obratnimi $n^2 + n$. Reševanje z LU razcepom (brez pivotiranja) potrebuje $\frac{2}{3}n^3 + \frac{3}{2}n^2 + \frac{5}{6}n$ operacij.

Za izračunani LU razcep $\hat{L}\hat{U} = A + E$ velja $|E| \leq nu|\hat{L}||\hat{U}|.$

Pivotna rast: $g = \frac{\max u_{ij}}{\max a_{ij}}$. Pri delnem pivotiranju $g < 2^n$.

RAZCEP CHOLESKEGA: Za spd matriko A obstaja razcep $A = VV^{\mathsf{T}}$.

```
for k = 1 to n:
    v_kk = sqrt(a_kk - sum(v_kj^2, j=1 to k))
    for i = k+1 to n:
        v_ik = 1/v_kk * (a_ik - sum(v_ij * v_kj, j = 1 to k))
```

Postopek na roke po stolpcih:

- 1. Če sem diagonalen element: odštejem od sebe skalarni produkt vrstice na levo same s sabo in se korenim.
- 2. Če nisem diagonalni: od sebe odštejem skalarni produkt vrstice levo od sebe z vrstico levo od mojega diagonalnega. Nato se delim z diagonalnim.

Razcep stane $\frac{1}{3}n^3$ operacij. Je obratno stabilno. Je enoličen.

Nelinearni sistemi

JACOBIJEVA ITERACIJA: Posplošitev navadne iteracije. Naj velja $G(\alpha) = \alpha$. Metoda: $x^{(r+1)} = G(x^{(r)})$. Točka α je privlačna, če velja $\rho(DG(\alpha)) < 1$. Dovolj je $||DG(\alpha)|| < 1$. Konvergenca je linearna.

NEWTONOVA METODA: Posplošitev tangentne metode. Metoda: reši sistem $DF(x^{(r)})\Delta x^{(r)} = -F(x^{(r)})$. $x^{(r+1)} = x^{(r)} + \Delta x^{(r)}$. Konvergenca je kvadratična.

Problem najmanjših kvadratov

Reševanje predoločenih sistemov: Za dan predoločen sistem Ax = b rešujemo normalni sistem $A^{\mathsf{T}}Ax = A^{\mathsf{T}}b$. Če je A polnega ranga, je x enoličen. Rešujemo z razcepom Choleskega. Število operacij: $n^2m + \frac{1}{3}n^3$.

QR razcep je bolj stabilen. Za $A \in \mathbb{R}^{m \times n}$ obstaja enoličen razcep A = QR, $Q^{\mathsf{T}}Q = I$ in R zg. trikotna s pozitivnimi diagonalci. Za predoločen sistem rešimo $Rx = Q^{\mathsf{T}}b$.

CGS IN MGS Klasična GS ortogonalizacija. Od vsakega stolpca a_k odštejemo pravokotne projekcije $a_i, i < k$. Algoritem ni najbolj stabilen.

```
for k = 1 to n:  q_k = a_k  for i = 1 to k-1:  r_i k = q_i i' * a_k (CGS) ALI = q_i i' * q_k (MGS)   q_k = q_k - r_i k q_i   r_k k = ||q_k||   q_k = q_k / r_k k
```

Za večjo natančnost izračunamo $[Ab] = [Qq_{n+1}][Rz;0p]$ in rešimo Rx = z. Porabi $2nm^2$ operacij.

Razširjeni QR razcep: $A = \tilde{Q}\tilde{R}, Q \in \mathbb{R}^{m \times m}$ ortogonalna, R zgornje trapezna. $\tilde{Q} = [Q \ Q_1], \tilde{R} = [R; 0].$

GIVENSOVE ROTACIJE

Elemente v A po stolpcih enega po enega ubijamo z rotacijami. Rotacija, ki ubije element a_{ki} je $R_{ik}^{\mathsf{T}}([ik],[i,k]) = [c\ s; -s\ c]$, in ostalo identiteta. Parametre nastavimo: $c = x_{ii}/r$, $s = x_{ki}/r$, $r = \sqrt{x_{ii}^2 + x_{ki}^2}$. \tilde{Q} dobimo kot prokdukt vseh rotacij, potrebnih za genocid elementov A. Rotacija spremeni samo i-to in k-to vrstico.

Število operacij: $3mn^2 - n^3$. Če potrebujemo \tilde{Q} , potem rabimo še dodatnih $6m^2n - 3mn^2$ operacij.

HAUSHOLDERJEVA ZRCALJENJA Definiramo $P = I - \frac{2}{w^{\mathsf{T}}w}ww^{\mathsf{T}}$. P je zrcaljenje prek ravnine z normalo w. $Px = x - \frac{1}{m}(x^{\mathsf{T}}w)w$, $m = \frac{1}{2}w^{\mathsf{T}}w$.

Da vektor x prezrcalimo tako, da mu uničimo vse razen prve komponente, uporabimo $w = [x_1 + \text{sign}(x_1) || x ||_2; x_2; \dots x_n]$ in $m = ||x||_2 (||x||_2 + |x_1|)$. Število operacij za Pz je 4nm za w in m pa potrebujemo 2n operacij.

Reševanje predoločenega sistema tako stane $2mn^2 - \frac{2}{3}n^3$. Za \tilde{Q} potrebujemo še $4m^2n - 2mn^2$ operacij. Za kvadratne sisteme je stabilnejši, a rabimo $\frac{4}{3}n^3$ operacij.

Za napako pri reševanju predoločenega sistema velja: $\frac{\|\Delta x\|}{\|x\|} \leq \frac{\varepsilon \kappa_2(A)}{1-\varepsilon \kappa_2(A)} \left(2 + (\kappa_2(A)+1) \frac{\|r\|}{\|A\|\|x\|}\right), r = Ax - b.$

Lastne vrednosti

Desni in levi lastni vektorji: $y^{\mathsf{H}}A = \mu y^{\mathsf{H}}$ in $Ax = \lambda x$. Levi in desni vektorji za različne l. vrednosti so pravokotni. Občutljivost lastne vrednosti je $\frac{1}{y^{\mathsf{H}}x}$, kjer sta x in y normirana levi in desni lastni vektor.

POTENČNA METODA: Pravzaprav navadna iteracija. Izberemo si začetni vektor z in tolčemo čéz matriko A in normiramo, dokler ne postane lastni vektor. Ta metoda ima linearno konvergenco k lastnemu vektorju za dominantno

lastno vrednost, če je le ena sama lastna vrednost največja. Hitrost konvergence je λ_1/λ_2 , kjer sta to dve največji lastni vrednosti.

```
z = ones(n, 1) // naključen neničeln vektor
for k = 1 to m: // m je veliko število
    z = y / ||y||
```

Če imamo lastni vektor v, potem želimo imeti lastno vrednost λ . Najboljši približek je **Raylegihov kvocient**: $\rho(A,v) = \frac{z^{\mu} z}{z^{\mu} z}$. Velja: $\rho(\alpha x, A) = \rho(x, A), \ \rho(x_i, A) = \lambda_i, \ \text{\'e} \ x_i \ \text{lastni} \ \text{vektor.}$ Minimum $\|Ax - \sigma x\|_2$ je dosežen pri $\rho(x, A)$. Kot kriterij v potenčni metodi uporabimo |A * z - p(A, z)| < eps.

Če imamo dober približek $\hat{\lambda}$ za lastno vrednost vrednost λ_i uporabimo inverzno iteracijo. Iščemo največjo vrednost matrike $(A - \tilde{\lambda}I)^{-1}$, ki ima lastne vrednosti $\frac{1}{\lambda_i - \lambda}$.

```
z = ones(n, 1)
   reši (A - lambda I)y = z
    z = y / ||y||
```

Schurova forma S, da je $A = USU^{\mathsf{H}}$, kjer je U unitarna in S zgornje trikotna. Na diagnoali so lastne vrednosti. V primeru kompleksnih lastnih vrednosti imamo 2×2 bloke.

Otrogonalna iteracija: Za izračun Schurove forme. Z je lahko $n \times p$ matrika z ortonormiranimi stolpci, tako dobimo prvih p stolpcev Schurove forme. Za p=1 je to potenčna metoda, za p=n, pa dobimo celo schurovo formo.

```
Z = eye(n) // naključna matrika z otronormiranimi stolpci
for k = 0 to m:

Y = A * Z
    [Q, R] = qr(Y)
Z = Q
```

QR ITERACIJA: Najboljša metoda za izračun lastnih vrednosti A.

```
for k = 0 to m:
    [Q, R]= qr(A)
    A = R * Q
```

GERSCHGORINOV IZREK: Naj bo $A \in \mathbb{C}^{n \times n}$, $C_i = \overline{K}(a_{ii}, r = \sum_{j=1, j \neq i}^n |a_{ij}|), i = 1, 2, \dots, n$. Potem vsaka lastna vrednost leži v vsaj enem Gerschgorinovem krogu. Če m krogov C_i sestavlja povezano množico, ločeno od ostalih n-m krogov, potem ta množica vsebuje natanko m lastnih vrednosti.

Ĉe množimo A z diagonalno matriko D (ponavadi le en element na diagonali različen od 1), torej D-1AD, nam to ne spremeni lastnih vrednosti. Na novi matriki lahko ponovno uporabimo Greschgorinov izrek in dobimo drugačne ocene.

Diagonalno dominantna matrika ($|a_{ij}| > \sum_{j=1, j \neq i}^{n} |a_{ij}|$) je obrnljiva.

NLA

Singularni razcep

 $A \in \mathbb{R}^{m \times n}, \ m \geq n$. Singularni razcep je razcep matirke A na $A = U \Sigma V^\mathsf{T}, \ U$ ortogonalna $m \times m, \ V$ ortogonalna $n \times n, \ V$

$$A \in \mathbb{R}^{m \times n}, m \geq n$$
. Singularni razcep je razcep matirke A na $A = U \Sigma V^{\dagger}, U$ ortogonalna $m \times m, V$ ortogonalna $n \times n, V$ o

prvih r singularnih vrednosti neničelnih. Potem lahko V razdelimo na dva dela, V_1 sestavljen iz lastnih vektorjev za neničelne lastne vrednosti $A^\mathsf{T} A$ in V_2 sestavljen iz lastnih vektorjev za ničelno lastno vrednost. Bločno definiramo

$$A = \begin{bmatrix} ^{m \times r} U_1 & ^{m \times m - r} U_2 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} ^{r \times r} S & ^{r \times n - r} 0 \\ ^{m - r \times r} 0 & ^{m - r \times n - r} 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} ^{r \times n} V_1 \\ ^{n - r \times n} V_2 \end{bmatrix}$$

Definiramo lahko tudi ozek singularni razcep, pri katerem vzamemo samo U_1, S in V_1 . Velja:

- V_1 je ONB za im (A^{T})
- V_2 je ONB za $\ker(A)$
- U_1 je ONB za im(A)

• U_2 je ONB za $\ker(A^{\mathsf{T}})$

Psevdoinverz: $A^+ = V \Sigma^+ U^\mathsf{T}$, $\Sigma^+ = [1/\sigma_i]_i$. Rešitev po metodi najmanjših kvadratov: $x = \sum_{i=1}^n \frac{u_i^\mathsf{T} b}{\sigma_i} v_i = A^+ b$. Aproksimacija matrike z matriko nižjega ranga: $A_k = \sum_{i=1}^k \sigma_i u_i v_i^\mathsf{T}$.

Regularizacija: Pozabimo na manjše sing vrednosti, ki povzročajo napake. $x = \sum_{i=1}^n \phi_i \frac{u_i^{\mathsf{T}} b}{\sigma_i} v_i$, za $\phi_i = (i \leq k)$ ali $\phi_i = \frac{\sigma_i^2}{\sigma_i^2 + \alpha^2}$.

Totalni najmanjši kvadrati: rešitev predoločenega sistema Ax = b, kjer poiščemo najbližji par $[\tilde{A}, \tilde{b}]$, da x reši sistem $\tilde{A}x = \tilde{b}$. x, ki reši ta sistem dobimo kot: $x_{\text{TLS}} = \frac{-1}{v'_{n+1,n+1}} \begin{bmatrix} v'_{1,n+1} & \dots & v'_{n,n+1} \end{bmatrix}^{\mathsf{T}}$.

Nelinearne probleme najmanjših kvadratov: F(x)=0, rešitev je x, ki minimizira $||F(x)||_2$. Rešujemo z Newtonovo metodi: $x_{r+1}=x_r-J_F^+(x_r)F(x_r)$.

Nesimetričen problem lastnih vrednosti

Implicitni QR

Najprej reduciramo A na zg. Hessenbergovo. Nato A z leve in desne množimo z ortogonalnimi transformacijami Q, dokler ne skonvergira do shurove forme. Pomaga nam izrek o implicitnem Q.

Izrek: Če je $Q = [q_1, \dots, q_n]$ taka ortogonalna matrika, da je $H = Q^T A Q$ zg. Hessenbergova, je Q do predznaka natančno določena s q_1 .

Ko imamo A zg. Hessengergovo jo pomnožimo z leve z Givensovo rotacijo \tilde{R} , ki ima prvi stolpec enak normiranemu prvemu stolpeu $A_k - \sigma_k I$. S tem smo zagovotili, da ima naš Q s katerim množimo pravilen prvi stolpec (kot bi delali Gram-Schidta ali QR razcep). Da ohranimo podobnost, pomnožimo še z desne. Pojavi se grba, ki jo z rotacijami izženemo iz matrike in s tem naredimo en korak. Ponavljamo dokler niso vsi pod diagonalo mrtvi.

Dvojni premiki: Prvo podobnostno transformacijo \tilde{P} izberemo, da bo imela enak prvi stolpec kot pri navadni QR, to je enak kot matrika $N_k = A_k^2 - \mathrm{sl}(S_k)A_k + \det(S_k)I$, kjer je S_k spodnja 2×2 matrika matrike A_k . N_k ima v prvem stolpcu samo 3 elemente neničlne, zato dobimo grbo velikosti 2 in delamo s Hausholderjevimi zrcaljenji 3×3 . To so simetrične matrike, zato ni treba transponirati.

Simetrični problem lastnih vrednosti

Matriko $A = A^{\mathsf{T}}$ lahko vedno diagonaliziramo in lastne vrednosti so realne. Lastni vektorji tvorijo ONB. Schurova forma je diagonalna.

Izrek: (o prepletanju) Naj bo A $n \times n$ simetrična matrika. Če je A_k vodilna $k \times k$ podmatirka, $k = 1, \ldots, n-1$ velja: $\lambda_{k+1}(A_{k+1}) \leq \lambda_k(A_k) \leq \lambda_k(A_{k+1}) \leq \cdots \leq \lambda_2(A_{k+1}) \leq \lambda_1(A_k) \leq \lambda_1(A_{k+1})$.

Izrek o inerciji: Če je A simetrična in X nesingularna potem imata X^TAX enako število pozitivnih, negativnih in ničelnih lastnih vrednosti.

Metode za izračun lastnih vrednosti:

Inverzna iteracija (zgoraj), če imamo približek za lastno vrednost in želimo lastni vektor.

Rayleighova iteracija, če imamo približek za lastni vektor z_k :

for
$$k = 0, 1, ...$$

```
sigma_k = p(z_k, A)

reši (A - sigma_k I) y_(k+1) = z_k

z_(k+1) = y_(k+1) / ||y_(k+1)||
```

QR iteracija: Na začetku reduciramo A na tridiagonalno (= zg. Hess). Izvajamo QR iteracijo z enojnimi premiki, ker so vse lv realne. Stane 30n + O(1) operacij in n + O(1) kv. korenov.

Bisekcija

Lahko ugotovimo, koliko je lastnih vrednosti, ki so manjše ali enake x. To vodi v bisekcijo, s pomočjo katere izračunamo eno samo lastno vrednosti. Pri določanju števila lastnih vrednosti pomaga Sturmovo zaporedje.

Sturmovo zaporedje Matrika T je tridiagonalna $(\operatorname{diag}(a_1,\ldots,a_n)+\operatorname{diag}(b_1,\ldots,b_{n-1},1)+\operatorname{diag}(b_1,\ldots,b_{n-1},-1))$ $f_0(\lambda)=1,\ f_1(\lambda)=a_1-\lambda,\ f_{k+1}(\lambda)=(a_{k+1}-\lambda)f_k(\lambda)-b_k^2f_{k-1}(\lambda)$

Zapišemo zaporedje f(x), preštejemo kolikokrat se predznak zamenja $(+0 - \text{in} - 0 + \text{šteje za eno zamenjavo}, če je 0 na koncu ne upoštevamo kot zamenjava). Kolikor je menjav predznaka, toliko je lastnih vrednosti na <math>(-\infty, x]$.

Deli in vladaj

Tridiagonalno simetrično matriko T napišemo kot $T = [T_1, 0; 0, T_2] + \rho v v^\mathsf{T}$, $\rho = b_m$ in $v = e_m + e_{m+1}$ (razdelimo na dva kosa in odštejemo b_{mm}). Rekurzivno poračunamo lastne vrednosti manjših dveh podmatrik. $T_1 = Q_1 D_1 Q_1^\mathsf{T}$, $T_2 = Q_2 D_2 Q_1^\mathsf{T}$, da poračunamo lastne vrednosti T moramo rešiti sekularno enačbo $1 + \rho \sum_{i=1}^n \frac{u_i^2}{a_i - \lambda} = f(\lambda) = 0$. Aproksimiramo z racionalno funkcijo.

Jacobijeva iteracija

Pomnožimo z rotacije z leve in z desne, da ubijemo največjega, ali pa vse po vrsti, ali pa tiste ki so nad nekim pragom.

Posplošeni problem lastnih vrednosti

Množico vseh matrik oblike $A-\lambda B$ imenujemo matrični šop. Karakteristični polinom šopa (A,B) je $p(\lambda)=\det(A-\lambda B)$. Če je p identično enak 0, je šop singularen, sicer je regularen. Če je šop regularen in velja $Ax=\lambda Bx$ za nek $x\neq 0$, je k lastna vrednost in k desni lastni vektor. Če za regularen šop velja k0 za nek k0 je k0 je k0 za nek k0 je k1 lastna vrednost šopa in k2 pripadajoči desni lastni vektor. Simetrično velja za leve lastne vektorje.

Če je karakteristični polinom šopa (A, B) stopnje $m \leq n$ ima šop m lastnih vrednosti, ki so rešitve $p(\lambda) = 0$ in neskončno lastno vrednost z večkratnostjo n - m.

Če je B nesingularna, so vse lastne vrednosti končne in so enake lastnim vrednostim matrik $B^{-1}A$ in AB^{-1} . Neskončna lastna vrednost se pojavi, ko je B singularna, in njena večkratnost je enaka dim(ker(B)). Če je A singularna, si lastne vrednosti šopa enake recipročnim lastnim vrednostim $A^{-1}B$ in BA^{-1} (lastna vrednost 0 pomeni, da ima šop lastno vrednost ∞)

Za primer lastnih frekvenc nihanja |-/// k_1 ///-[m_1]-/// k_2 ///-[m_2]-/// k_3 ///-[m_3]-/// k_4 ///-| zapišemo $M={\rm diag}(m_1,m_2,m_3),$

$$K = \begin{bmatrix} k_1 + k_2 & -k_2 \\ -k_2 & k_2 + k_3 & -k_3 \\ -k_3 & k_3 + k_4 \end{bmatrix}$$
rešujemo sistem $\omega^2 My + Ky = 0$, kar lahko prevedemo na $-M^{-1}Ky = \lambda y$, $\lambda = \omega^2$